

EUvox 2014 – Aplikacija za savjetovanje pri glasovanju na izborima za Europski parlament

Dario Nikić Čakar i Daniela Širinić

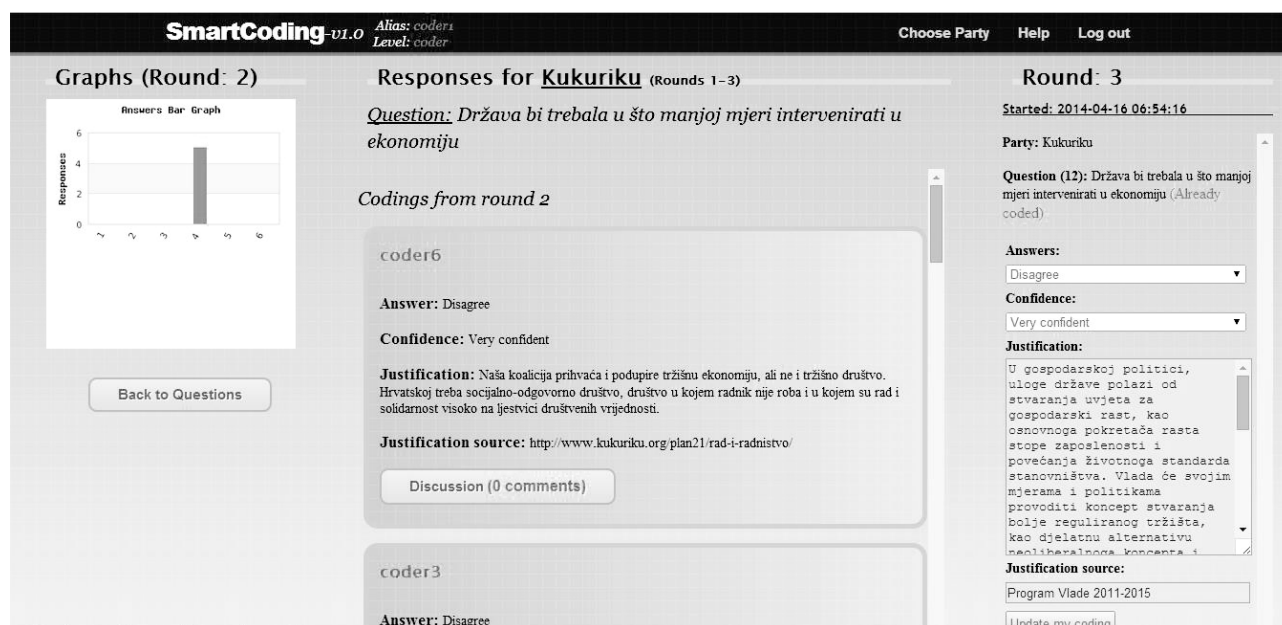
U proteklih desetak godina aplikacije za savjetovanje pri glasovanju (*Voting Advice Applications – VAA*) postale su neizostavan dio izbornih kampanja u brojnim europskim zemljama, zbog čega su počele privlačiti sve veću pažnju birača, medija, političara, stranaka i političkih znanstvenika

U proteklih desetak godina aplikacije za savjetovanje pri glasovanju (*Voting Advice Applications – VAA*) postale su neizostavan dio izbornih kampanja u brojnim europskim zemljama, zbog čega su počele privlačiti sve veću pažnju birača, medija, političara, stranaka i političkih znanstvenika. VAA su jednostavne internetske aplikacije koje biračima trebaju omogućiti prikupljanje informacija o političkim preferencijama stranaka koje se natječu u izborima, dok svakom pojedinačnom korisniku trebaju ponuditi preporuku za koju stranku glasovati, utemeljenu na bliskosti stavova birača i stranaka o nizu javnopolitičkih pitanja i problema. Osnovna logika tih aplikacija vrlo je jednostavna: korisnik ispuni internetski upitnik izražavajući svoje stavove o nizu javnopolitičkih iskaza, čiji broj obično varira između deset i trideset ovisno o kojoj je aplikaciji riječ. Nakon toga, primjenjujući različite matematičke algoritme, aplikacija izračunava ideološku bliskost između korisnika i političkih aktera, neovisno o tome radi li se o pojedinačnim kandidatima, strankama ili koalicijama, uspoređujući odgovore korisnika sa stavovima aktera koji se natječu u izborima. Bliskost se obično iskazuje padajućim postotnim nizom preklapanja stavova korisnika i političkih stranaka, dok neke sofisticiranije aplikacije u prikazu rezultata koriste jednostavne dvodimenzionalne političke karte ili višedimenzionalne "paukove mreže" (Ramonaitė 2010).

Velik broj korisnika najbolja je potvrda opće popularnosti i privlačnosti aplikacija za savjetovanje pri glasovanju diljem Europe. Najpopularnije aplikacije su nizozemski *Stemwijzer*

Dario Nikić Čakar, viši znanstveni asistent na Odsjeku za komparativnu politiku Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. E-pošta: dario.nikic@fpzg.hr
Daniela Širinić, znanstvena novakinja na Odsjeku za hrvatsku politiku Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu i doktorska studentica na Srednjeeuropskom sveučilištu u Budimpešti. E-pošta: dsirinic@fpzg.hr

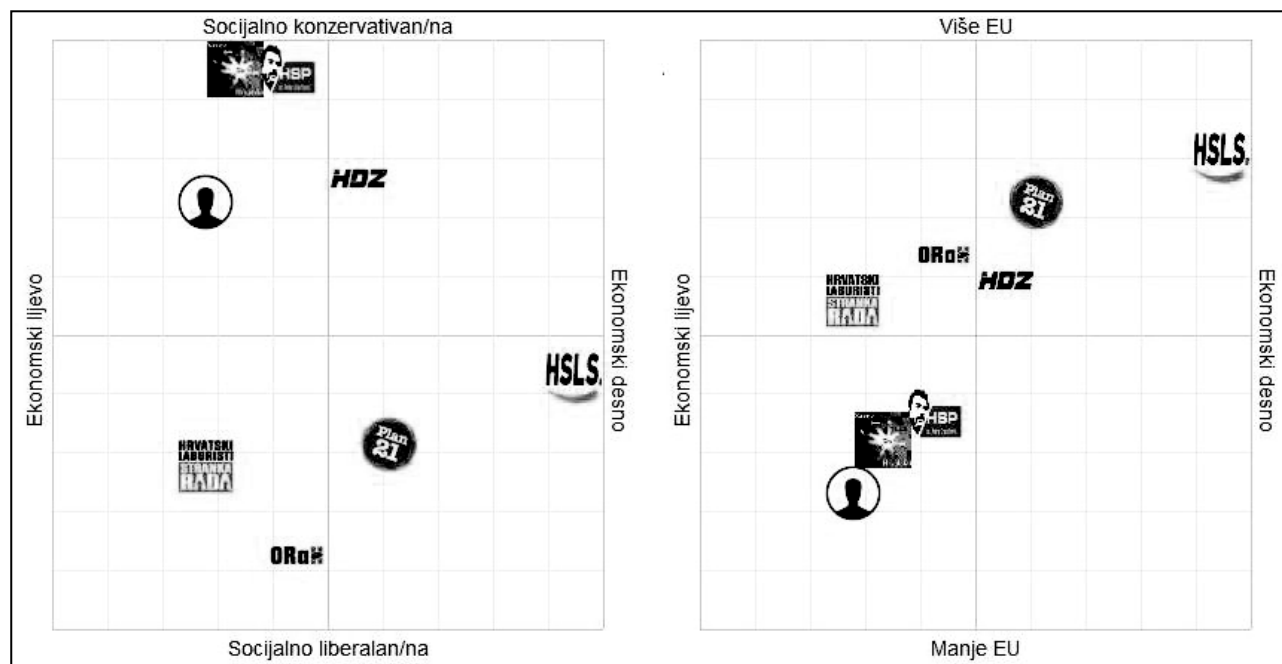
Slika 1: Pozicioniranje stranaka primjenom deliberativne ekspertne procjene

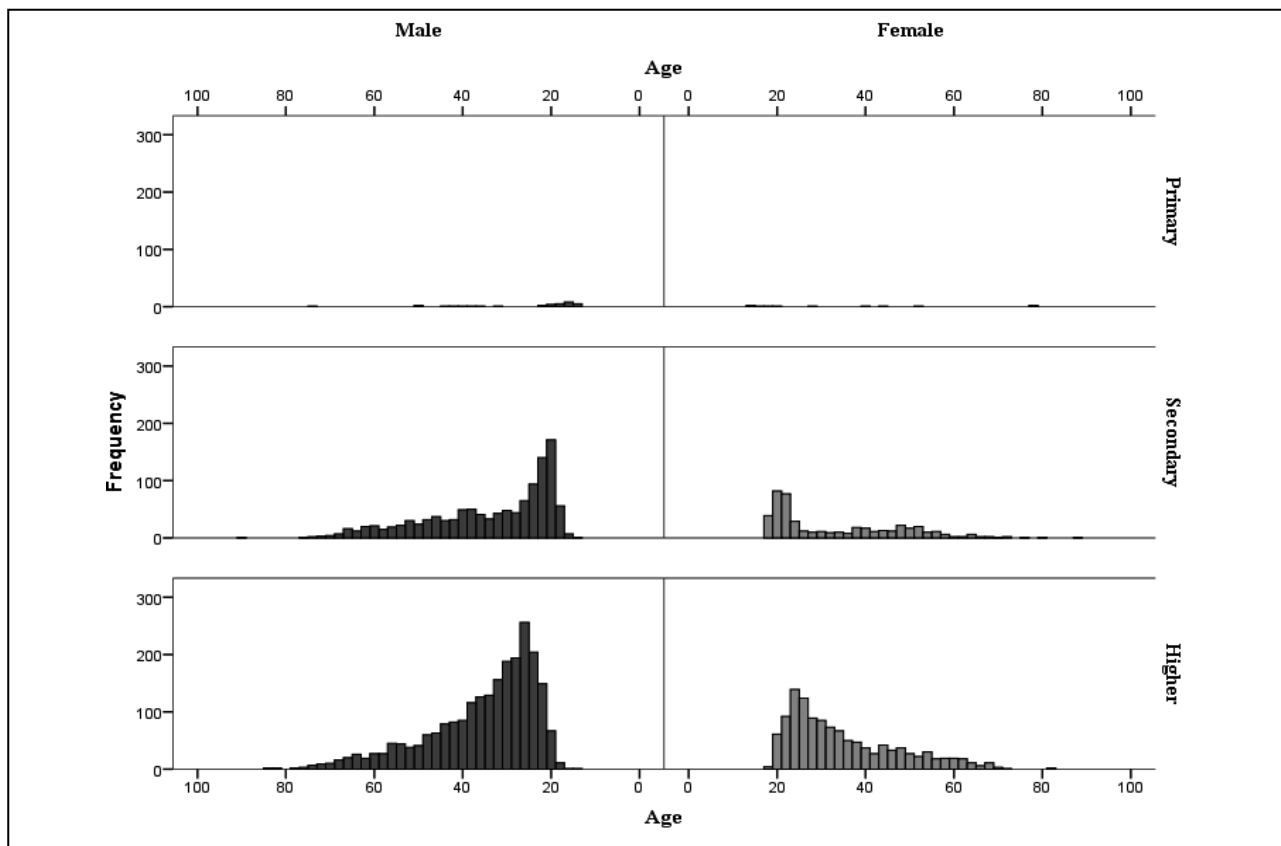
sa 4,2 milijuna korisnika na parlamentarnim izborima 2010. godine, njemački *Wahl-O-Mat* sa 6,7 milijuna korisnika na izborima za *Bundestag* 2009. i švicarski *SmartVote* s gotovo milijun korisnika na federalnim izborima 2007. godine. Tijekom proteklog desetljeća broj aplikacija rapidno se umnožavao, pa danas postoji barem jedna aplikacija na različitim izbornim razinama (lokalnim, regionalnim, nacionalnim i europskim) u gotovo svim europskim zemljama, uključujući Portugal, Bugarsku, Finsku, Italiju, Austriju, Belgiju, Veliku Britaniju, Škotsku, Litvu, Češku, Slovačku, Španjolsku, Poljsku, Grčku i dr. (Cedroni i Garzia 2010; Ramonaitė 2010; Andreadis

i Chadjipadelis 2011; Vassil 2011). Neposredno prije izbora za Europski parlament 2009. pokrenuta je prva supranacionalna aplikacija *EU Profiler* u trideset zemalja i na 24 jezika (27 članica plus Hrvatska, Turska i Švicarska). Aplikaciji je pristupilo više od 2,5 milijuna korisnika, dok ih je nešto više od 900 000 u potpunosti ispunilo upitnik i izrazilo svoje stavove prema svih trideset javnopolitičkih iskaza (Alvarez i dr. 2014). Međutim, u Hrvatskoj je *EU Profiler* prošao potpuno nezapaženo zbog slabe medijske promocije, što je imalo za posljedicu zanemariv broj korisnika (samo 379). Stoga su izbori za Europski parlament 2014. bili prava prilika za primjenu nove paneu-

Grafikon 1: Dvodimenzionalne političke karte pozicija stranaka u europskim izborima

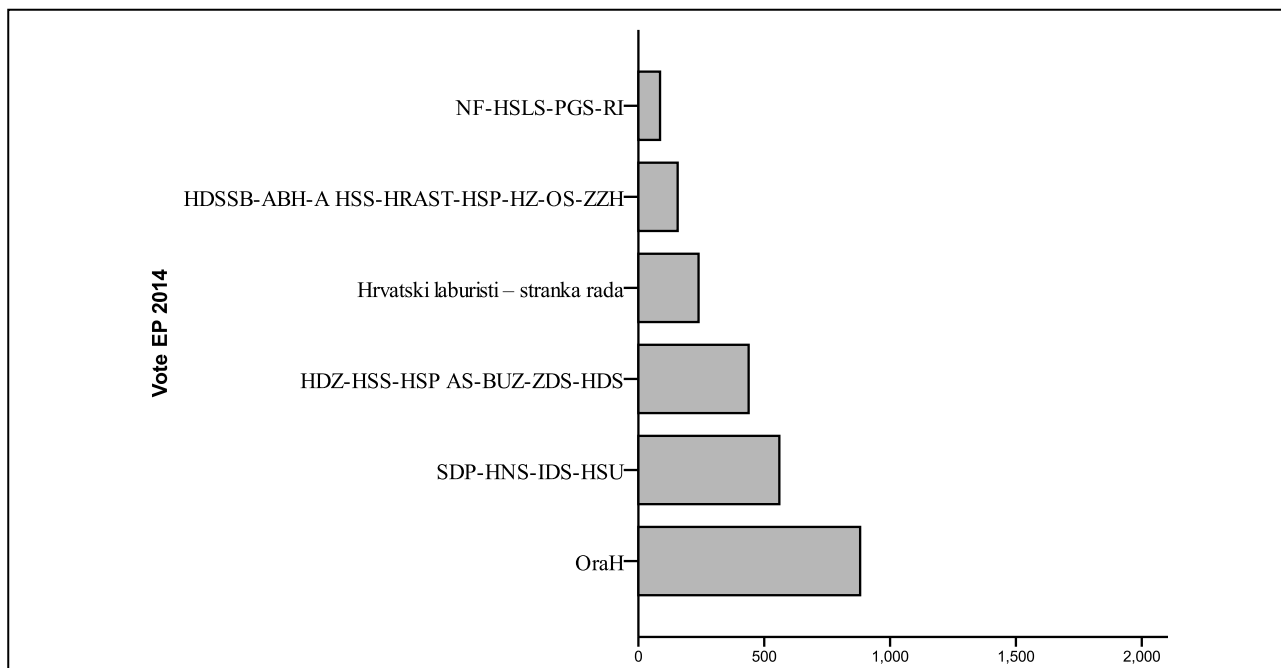
Grafikon 2: Sociodemografski profil korisnika *EUvox* aplikacije

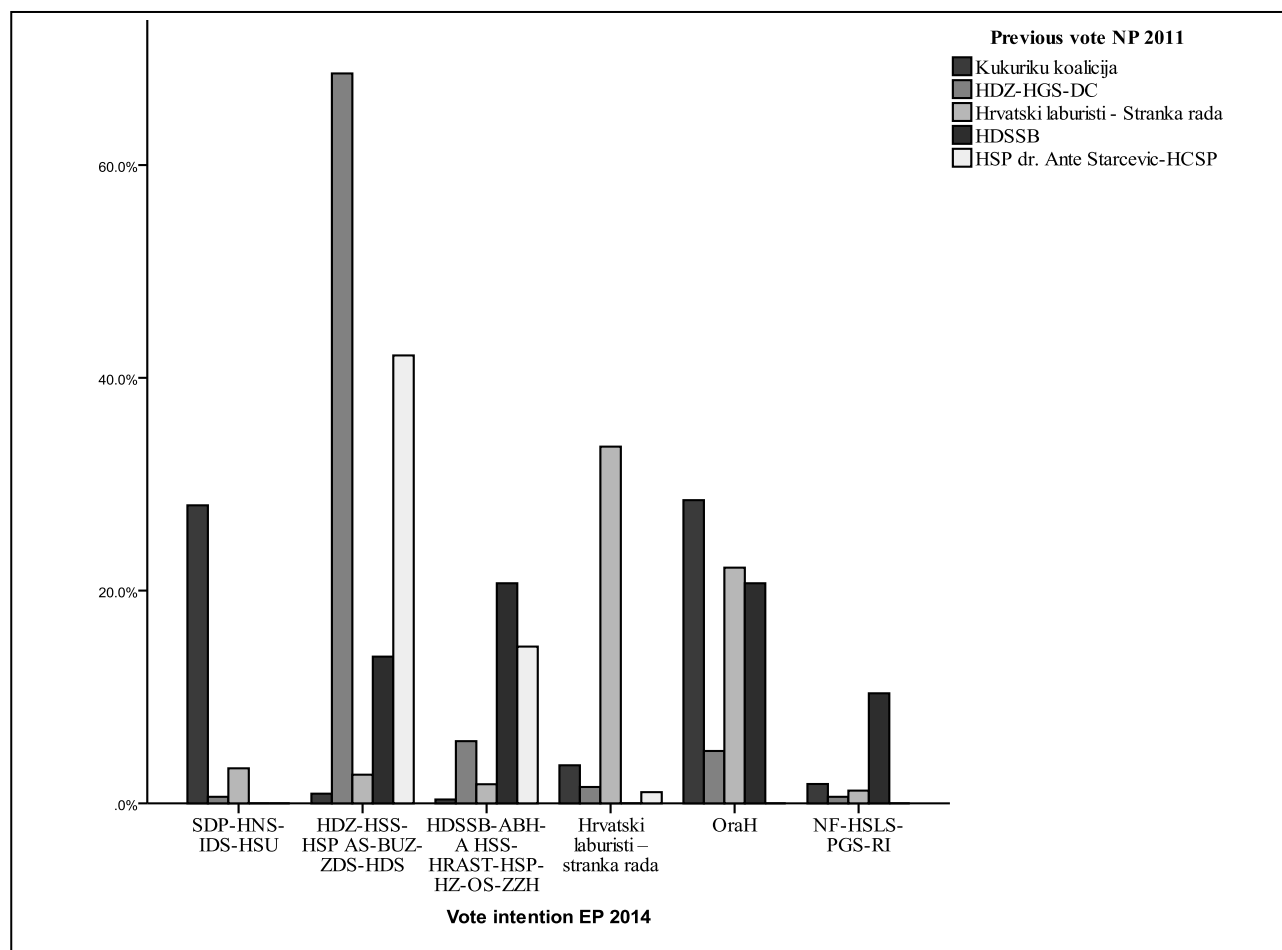

ropske aplikacije *EUvox* koju je dizajnirala skupina istraživača okupljenih oko dviju akademskih institucija, *Kieskompas* i *PreferenceMatcher*, u suradnji s akademskim timovima u 28 zemalja članica EU-a. Tijekom četiri i pol tjedna koja su prethodila izborima za Europski parlament, aplikaciji *EUvox* u Hrvatskoj

je pristupilo nešto više od 9000 korisnika, međutim, kao što je slučaj s gotovo svakom internetskom anketom, velik broj korisnika nije dao odgovore na sva pitanja. Stoga je nakon "čišćenja" cijele baze podataka ostalo nešto više od 5600 valjanih slučajeva koje smo iskoristili u ovom istraživanju.

Grafikon 3: Biračke preferencije korisnika *EUvoxa* u izborima za Europski parlament 2014.

Grafikon 4: Usporedba glasačkih namjera korisnika EUvox na izborima 2014. s njihovim biračkim preferencijama na nacionalnim izborima 2011.

Utvrđivanje ideoloških pozicija stranaka u izborima za Europski parlament

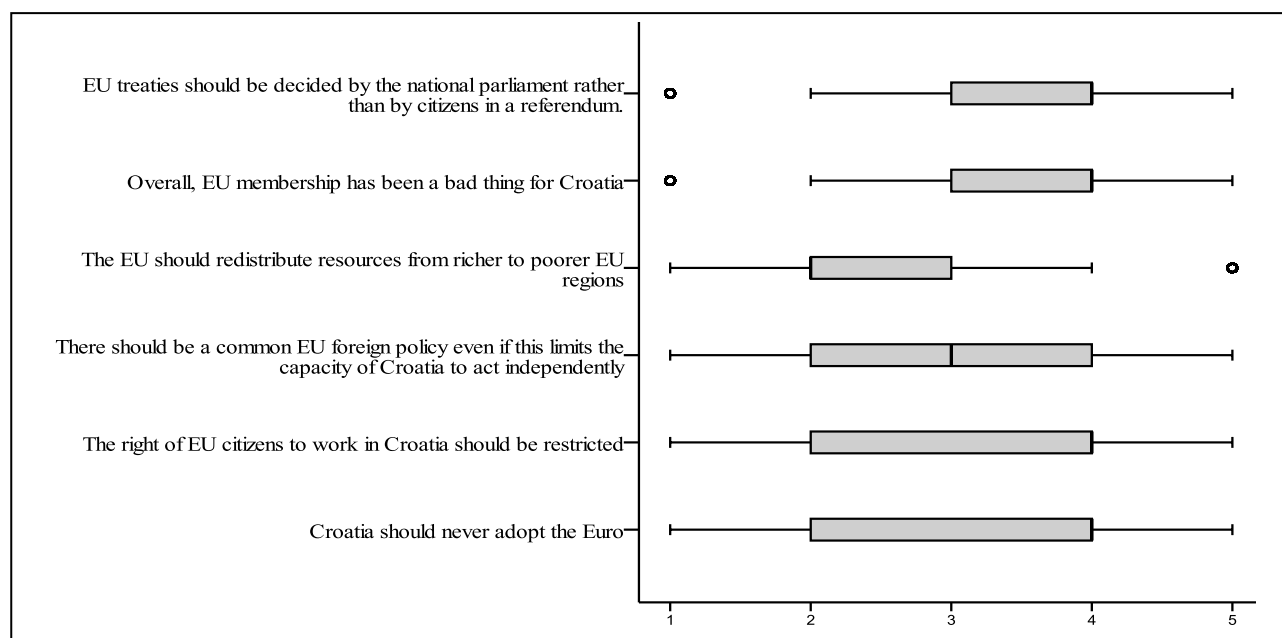
U nastojanju da utvrdimo ideološke pozicije stranaka u Hrvatskoj na tri dimenzije – ekonomskoj, socijalnoj i europskoj

U nastojanju da utvrdimo ideološke pozicije stranaka u Hrvatskoj na tri dimenzije – ekonomskoj, socijalnoj i europskoj – primijenili smo novi i modificirani tip istraživačke tehnike ekspertne procjene (*expert survey*) koji se može označiti kao svojevrsna deliberativna ekspertna procjena

– primijenili smo novi i modificirani tip istraživačke tehnike ekspertne procjene (*expert survey*) koji se može označiti kao

svojevrsna deliberativna ekspertna procjena (Gemenis i van Ham 2014; Shikano 2014). Za potrebe projekta EUvox okupili smo panel od šest stručnjaka za hrvatski politički sustav, koji su kodirali pozicije sedam stranaka/koalicija (Kukuriku koalicija, HDZ, Hrvatski laburisti, HSP AS, OraH, Savez za Hrvatsku, Nacionalni forum/HSL) u odnosu na 37 različitih javnopolitičkih pitanja i problema. Eksperti su utvrđivali ideološke stavove stranaka o svakom javnopolitičkom iskazu koristeći se petstupanjnom Likertovom ljestvicom uz mogućnost korištenja dodatnog odgovora "nemam stav". Svaka pojedinačna procjena o stavu stranke prema nekom pitanju trebala je biti opisno opravdana i potkrijepljena konkretnim izvorom na kojem se temelji (npr. internetski izvor, broj stranice izbornog programa, službenih stranačkih dokumenata i sl.). Eksperti su također trebali procijeniti razinu svoje pouzdanosti u vlastite procjene stranačkih pozicija koristeći se trostupanjnom ljestvicom: vrlo siguran, ponešto siguran, uopće nisam siguran.

Nakon što su svi eksperti završili prvi krug procesa kodiranja i procijenili stranačke pozicije u odnosu na sve iskaze, moderator panela pokrenuo je drugi krug kodiranja u kojemu su eksperti mogli vidjeti procjene stranačkih pozicija ostalih panelista iz prethodnog kruga. Drugim riječima, mogli su vidjeti njihove procjene stranačkih pozicija u odnosu na sve iskaze, razinu nji-

Grafikon 5: Stavovi korisnika o europskim pitanjima

hove pouzdanosti u dane procjene, obrazloženja tih procjena i konkretne izvore kojima ih potkrjepljuju. Na taj način eksperti su mogli napraviti svojevrsnu reviziju svojih procjena iz prvoga kruga, u slučaju da su shvatili kako drugi eksperti imaju čvršće argumente i uvjerljivija opravdanja za konkretne pozicije stranaka. Osim toga, panelisti su mogli međusobno komunicirati dajući komentare i sugestije jedni drugima, te su na taj način mogli usuglašavanjem riješiti sve nesuglasice oko pojedinačnih procjena stranačkih pozicija i postići visok stupanj pouzdanosti.

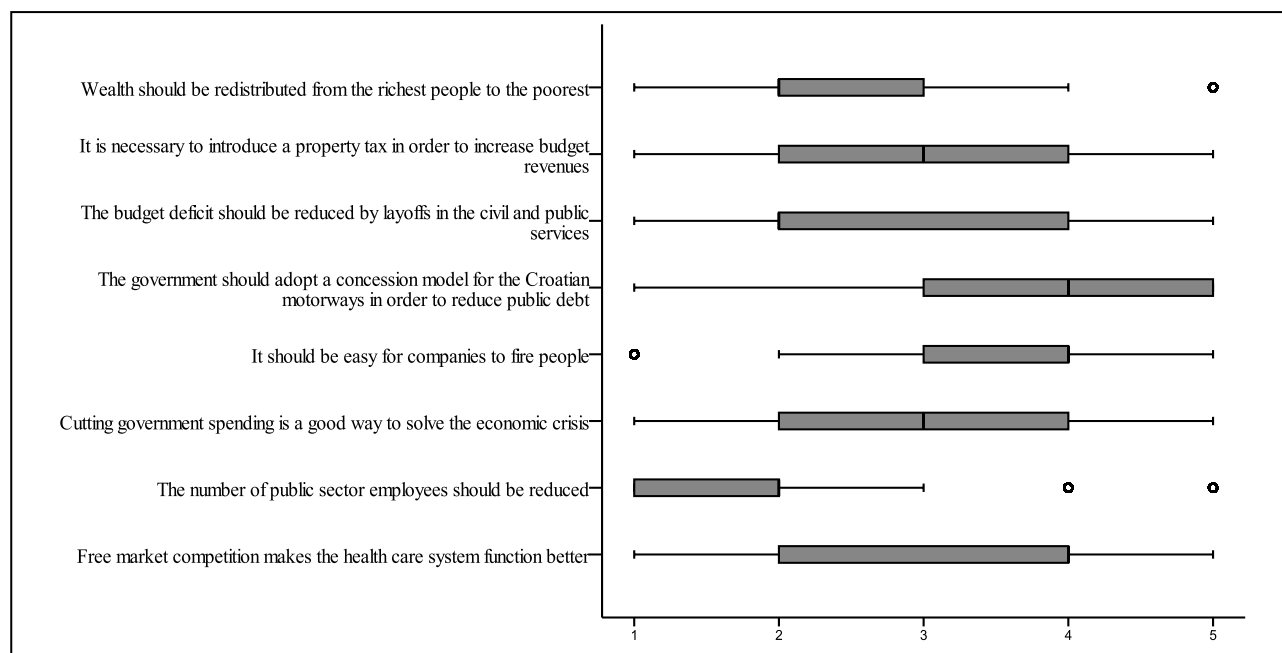
Zanimljivo, Kukuriku koalicija i HDZ kao dva najveća aktera hrvatske politike nalaze se na umjereno desnom centru i među njima nema značajnih razlika na ekonomskoj dimenziji stranačkog natjecanja

U *Grafikonu 1* prikazane su pozicije relevantnih stranaka i koalicija koje su se natjecale na europskim izborima na dvjema dvodimenzionalnim političkim kartama. Horizontalna os na objema kartama predstavlja ekonomsku dimenziju stranačkog natjecanja, dok vertikalna os na prvoj karti predstavlja kulturalnu dimenziju (liberalizam – konzervativizam), a na drugoj europsku dimenziju (pobornici i protivnici Europske unije). Političke karte predstavljaju prilično realističnu sliku stranačkog natjecanja i ideoloških pozicija stranaka u Hrvatskoj. Koalicija HSLŠ-a i Nacionalnog foruma na ekonomskoj osi smještena je sasvim desno zbog svojega zalaganja za otpuštanja u javnim službama, smanjivanje javnog sektora i što manju regulativnu

ulogu države u ekonomiji. Na drugoj strani osi nalaze se Hrvatski laburisti i Savez za Hrvatsku koji žele veću ulogu države u ekonomiji, pravedniju raspodjelu nacionalnog bogatstva i veće oporezivanje bogatih. Zanimljivo, Kukuriku koalicija i HDZ kao dva najveća aktera hrvatske politike nalaze se na umjereno desnom centru i među njima nema značajnih razlika na ekonomskoj dimenziji stranačkog natjecanja. Značajnije razlike među strankama vidljive su na kulturalnoj dimenziji, gdje su na liberalnom polu smješteni Hrvatski laburisti, OraH, Kukuriku koalicija i HSLŠ/NF zbog zalaganja za ravnopravnost spolova, prava homoseksualaca, blaže kažnjavanje lakših prekršitelja zakona i sl. Na konzervativnoj strani smješteni su HDZ, Savez za Hrvatsku i HSP AS koji se, među ostalim, protive istospolnim brakovima, pravu žena na pobačaj i legalizaciji marihuane. Konačno, na europskoj dimenziji stranačkog natjecanja jasna je polarizacija između pobornika i protivnika Europske unije oko pitanja povezanih s daljnjim proširivanjem i produbljivanjem europske integracije, stvaranjem zajedničke vanjske i monetarne politike te uvođenjem eura.

Sociodemografska obilježja korisnika *EUvox* aplikacije

Nakon što smo u prethodnom dijelu opisali metodologiju pozicioniranja stranaka na tri dimenzije i ukratko analizirali njihove ideološke pozicije u izborima za Europski parlament, u nastavku rada okrećemo se korisnicima *EUvox* aplikacije te ćemo analizirati njihove sociodemografske značajke, biračko ponašanje i stavove prema najvažnijim društveno-političkim pitanjima uključenima u ovo istraživanje. *Grafikon 2* prikazuje distribuciju korisnika *EUvoxa* prema dobi, spolu i razini obrazovanja. Jasno je da većina korisnika pripada mlađoj dobnoj skupini s prosječnom dobi korisnika od 34 godine. Osim toga, zamjetna je neznatna potpredstavljenost žena i značajna pot-

Grafikon 6: Stavovi korisnika o ekonomskim pitanjima

predstavljenost korisnika s osnovnom razinom obrazovanja (završena ili nezavršena osnovna škola). Treba naglasiti da takav pristrani uzorak nije specifičan samo za Hrvatsku s obzirom na to da se znatan broj internetskih anketa, uključujući aplikacije za savjetovanje pri glasovanju, suočava s istim problemom.

Stranačka identifikacija i biračko ponašanje korisnika *EUvoxa*

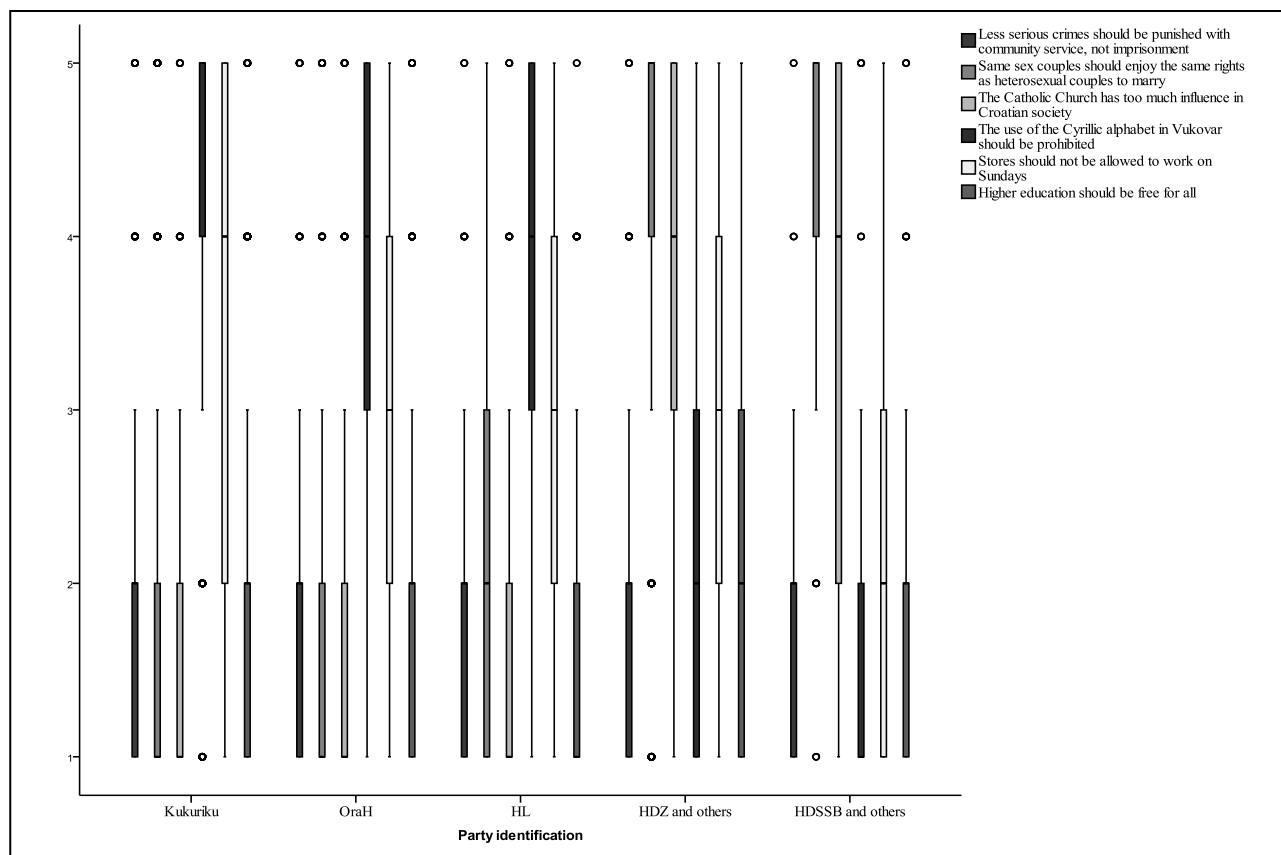
Pored toga što trebaju ponuditi informacije o pozicijama političkih stranaka i pokazati biračima koje stranke najviše

Pored toga što trebaju ponuditi informacije o pozicijama političkih stranaka i pokazati biračima koje stranke najviše odgovaraju njihovim preferencijama, aplikacije za savjetovanje pri glasovanju obično sadrže i određeni broj dodatnih pitanja koja se mogu iskoristiti za analizu obrazaca stranačke identifikacije korisnika aplikacija i njihova biračkog ponašanja

odgovaraju njihovim preferencijama, aplikacije za savjetovanje pri glasovanju obično sadrže i određeni broj dodatnih pitanja

koja se mogu iskoristiti za analizu obrazaca stranačke identifikacije korisnika aplikacija i njihova biračkog ponašanja. *Grafikon 3* prikazuje distribuciju odgovora korisnika aplikacije na pitanje za koju stranku namjeravaju glasovati na izborima za Europski parlament. Treba napomenuti da je 35,4 posto korisnika odgovorilo da se nisu odlučili za koga glasovati, dok je oko 9 posto korisnika izjavilo da uopće neće izaći na izbore. Iz grafikona se vidi da je većina korisnika istaknula kako će glasovati za OraH, Kukuriku koaliciju i HDZ s njegovim koalicijskim partnerima. Osim toga, jasno se može zaključiti da je većina korisnika *EUvox* aplikacije u Hrvatskoj sklonija lijevim strankama i koalicijama, što, s druge strane, donekle potvrđuje pretpostavku kako su pristaše desnih stranaka manje skloni otkrivati svoje biračke preferencije u predizbornim istraživanjima.

Iako korisnici *EUvoxa* ne predstavljaju reprezentativni uzorak birača u Hrvatskoj, nadzastupljenost pristaša lijevih stranaka pruža nam određene uvide kojima se u nekoj mjeri može objasniti uspjeh OraH-a na izborima za Europski parlament. *Grafikon 4* nudi postotnu usporedbu glasačkih namjera korisnika *EUvoxa* na izborima za Europski parlament 2014. s njihovim biračkim preferencijama na posljednjim izborima za Hrvatski sabor 2011. godine. Jasno se može zaključiti kako su se korisnici koji su na prošlim parlamentarnim izborima glasovali za Kukuriku koaliciju, Hrvatske laburiste i HDSSB odlučili na europskim izborima 2014. glasovati za OraH. Najveća promjena biračkih preferencija u korist OraH-a vidljiva je kod bivših pristaša Hrvatskih laburista i vladajuće Kukuriku koalicije. U prvome slučaju birači su očigledno odlučili kazniti populističku i sadržajno ispraznu retoriku Hrvatskih laburista koja je toj stranci omogućila kratkotrajan politički uspon, dok su u slučaju vladajuće koalicije birači odlučili glasovati protestno, razočarani vladinom nesposobnošću rješavanja ekonomskih i socijalnih problema, ali i stalnim unutarstranačkim previranjima i sukobima unutar SDP-a koji su ih usmjerili prema novoj alternativi na lijevome ideološkom spektru. Suprotno

Grafikon 7: Stavovi pristaša relevantnih stranaka o nacionalnim pitanjima

tomu, HDZ ima vrlo stabilno biračko tijelo s obzirom na to da je gotovo 70 posto korisnika *EUvoxa* koji su glasovali za HDZ na parlamentarnim izborima 2011. odlučilo glasovati za HDZ-ovu koaliciju i na izborima za Europski parlament 2014. godine.

Stavovi korisnika *EUvoxa* prema europskima, ekonomskim i nacionalnim pitanjima

Konačno nam preostaje analizirati stavove korisnika prema europskim, ekonomskim i nacionalnim pitanjima koja su korištena u *EUvox* aplikaciji. U *Grafikonu 5* možemo vidjeti distribuciju stavova svih korisnika prema određenom broju pitanja povezanih s Europskom unijom (skala se kreće u rasponu od 1–potpuno slaganje do 5–potpuno neslaganje). Zanimljivo je istaknuti kako se medijanski korisnik ne slaže s tvrdnjama da bi europske ugovore trebao potvrđivati Sabor, a ne građani na referendumu; da je članstvo u Uniji loša stvar za Hrvatsku; da bi pravo građana EU-a na rad u Hrvatskoj trebalo biti ograničeno; i da Hrvatska ne bi trebala uvesti euro. Međutim, dok je u slučaju prve dvije tvrdnje distribucija odgovora korisnika manja, što znači da postoji veća usuglašenost njihovih stavova o tim pitanjima, dotle je u slučaju druge dvije tvrdnje veće nesuglasje koje se kreće u rasponu od slaganja do neslaganja. Osim toga, korisnici *EUvoxa* imaju jasno izraženo slaganje s tvrdnjom da bi Europska unija trebala distribuirati sredstva od bogatijih europskih regija prema siromašnjima.

broj 18 - srpanj 2014.

U pogledu aktualnih ekonomskih pitanja (*Grafikon 6*) postoji očita usuglašenost stavova korisnika o pravednoj raspodjeli društvenog bogatstva, kao i izrazito slaganje s tvrdnjom da je nužno smanjiti broj zaposlenih u javnom sektoru, dok se istovremeno korisnici ne slažu s tvrdnjom da bi privatnim poduzećima trebalo omogućiti lakše otpuštanje radnika. Osim toga, korisnici nemaju posebno izražen stav o potrebi uvođenja poreza na imovinu, kao ni o smanjivanju javne potrošnje kao načinu rješavanja ekonomske krize, s obzirom na to da je distribucija njihovih odgovora veća, a medijanski korisnik smješten je na sredini skale. Zanimljivo je istaknuti i kako se korisnici ne slažu s tvrdnjom da bi vlada trebala dati u koncesiju autoceste kako bi smanjila javni dug, kao ni s uvođenjem tržišnih mehanizama u zdravstveni sustav. Međutim, dok je u prvom slučaju to neslaganje znatno izraženo, dotle u drugom slučaju postoji veća neusuglašenost korisnika čiji su stavovi distribuirani u rasponu od slaganja do neslaganja.

Grafikon 7 nudi zanimljivu usporedbu stavova pristaša relevantnih stranaka (Kukuriku koalicija, OraH, Hrvatski laburisti, HDZ-ova koalicija i Savez za Hrvatsku) u izborima za Europski parlament o najvažnijim nacionalnim pitanjima. Očito je kako se pristaše svih stranaka izrazito slažu s tvrdnjama kako bi lakše prekršitelje trebalo kažnjavati radom za opće dobro, a ne zatvorskom kaznom te kako bi visokoškolsko obrazovanje trebalo biti besplatno za sve. Međutim, kod ostalih svjetonazorskih pitanja postoji očito neslaganje i jasna polarizacija između pristaša lijevih i desnih stranaka. Tako se korisnici *EUvoxa* koji su skloni

Kukuriku koaliciji, OraH-u i Hrvatskim laburistima izrazito slažu s tvrdnjama da istospolni parovi trebaju imati jednako pravo na brak kao i heteroseksualni parovi te da je utjecaj Katoličke Crkve

U uvjetima značajno oslabljene stranačke identifikacije, stalnog opadanja povjerenja birača u stranke i općeg razočaranja građana političkim procesima i institucijama, aplikacije za savjetovanje pri glasovanju mogu biti iznimno korisne kao orijentiri i kompasi za snalaženje u političkom i stranačkom prostoru

u hrvatskome društvu prevelik, dok se ne slažu s tvrdnjom da bi upotreba ćirilice u Vukovaru trebala biti zabranjena (oko tog pitanja postoji veće nesuglasje pristaša OraH-a i Hrvatskih laburista, nego što je to slučaj s biračima koji su skloni Kukuriku koaliciji). S druge strane, pristaše HDZ-ove koalicije i Saveza za Hrvatsku izrazito se ne slažu s tvrdnjom o pravu homoseksualnih parova na brak, ali imaju pozitivan stav prema zabrani upotrebe ćirilice u Vukovaru. Zanimljivo, pristaše tih dviju konzervativnih koalicija nemaju posebno izražen negativan stav prema tvrdnji da je utjecaj Katoličke Crkve u hrvatskome društvu prevelik, što je osobito vidljivo kod pristaša Saveza za Hrvatsku čiji su stavovi distribuirani na skali od slaganja do potpunog neslaganja.

Zaključak

U uvjetima značajno oslabljene stranačke identifikacije, stalnog opadanja povjerenja birača u stranke i općeg razočaranja građana političkim procesima i institucijama, aplikacije za savjetovanje pri glasovanju mogu biti iznimno korisne kao

orijentiri i kompasi za snalaženje u političkom i stranačkom prostoru. Dosadašnja istraživanja pokazala su da takve aplikacije imaju značajan utjecaj na biračko ponašanje jer motiviraju birače da se informiraju o stranačkim politikama, motiviraju ih da participiraju u izborima i u određenoj mjeri utječu na njihove biračke odluke. Osim toga, aplikacije imaju i pozitivan utjecaj na demokratske procese jer usmjeravaju pažnju birača na programe i politike koje stranke nude u izborima, a ne na osobnost stranačkih vođa i kandidata, te imaju potencijal za građansko obrazovanje kroz rasprave o stranačkom natjecanju, kvaliteti demokracije i stranačkim politikama. *EUvox* 2014 prva je aplikacija koja je privukla značajan interes birača u Hrvatskoj. Nadamo se da će se u budućnosti pojaviti slične aplikacije i na drugim razinama izbora u Hrvatskoj, posebice na parlamentarnima, jer demokratska zajednica od takvih inovacija političkih znanstvenika može imati samo koristi.

Literatura

- Alvarez, M. i dr. (2014). Party Preferences in the Digital Age: The Impact of Voting Advice Applications. *Party Politics*, 20 (2): 227–236.
- Andreadis, I. i Chadjipadelis, T. (2011). *Voting Advice Applications and their Impact on Elections*. Izlaganje na 61. godišnjem skupu Political Studies Association "Transforming Politics: New Synergies", London.
- Cedroni, L. i Garzia, D. (ur.) (2010). *Voting Advice Application in Europe: The State of the Art*. Napulj: ScriptaWeb.
- Gemenis, K. i van Ham, C. (2014). Comparing Methods for Estimating Parties' Positions in Voting Advice Applications. U: Garzia, D. i Marschall, S. (ur.). *Matching Voters with Parties and Candidates: Voting Advice Applications in Comparative Perspective*. Colchester: ECPR Press, str. 33–48.
- Ramonaitė, A. (2010). Voting Advice Applications in Lithuania: Promoting Programmatic Competition or Breeding Populism? *Policy & Internet*, 2 (1): 117–147.
- Shikano, S. (2014). *Estimating Ideological Positions of Political Parties Using a Deliberative Expert Survey*. Izlaganje na skupu MAPOR, Wissenschaftszentrum Berlin.
- Vassil, K. (2011). *Voting Smarter? The Impact of Voting Advice Applications on Political Behavior*. Firenca: European University Institute (neobjavljena doktorska disertacija). ■